

אדם חולה בקיבוץ על ספרו החדש של חנוך ברטוב

— מאת גיטה אבינור —

רבות, מת דווקא בלילה שלפני מסיבת הפורים — המסיבה הראשונה שהקיבוץ היכנס אותה מזה שנים. החברים הוותיקים מנסים להסתיר את העובדה, כדי שלא תרפרע המסיבה — וכדי שלא יתגלה בפרסיה, עד כמה אדישים כולם לגורלו של אלפרד.

הם אינם מצליחים בכך. הידיעה מגיעה לקיבוץ, הלוויה מתקיימת והנשף מתבטל. ועתה מתחוללת התפרצות היסטורית של שמחת החג, שהיתה מוצאת לה אפיק לגיטימי, אילו קיוימה המסיבה, אילו איש לא ידע כי אלפרד מת: חברי הקיבוץ, להוציא מכלל זה כמה מן הוותיקים, מתאגדים אגודות אגודות בחדרים נפרדים, ומכל מקום נישאים גלי צחוק אדילים, וסוחפים עמם את כל שארית המועקה, כך מתאבל הקיבוץ על מותו של חבר.

התמונה המתקבלת אינה בשום אופן אידיאליזציה של הקיבוץ, אך גם אינה ברורה הרסנית. במסגרת חברתית אחרת היה גורלו של אלפרד רע יותר. המחלה היקנה והמוות — תמיד הם אויביו של האדם, אותם חברים ראשונים, גלגלים ותמימים, חשבו שיוכלו להתגבר על חוק הטבע — ונכשלו. אין זה כשלון הקיבוץ, אלא כשלון רוח האדם.

הסיפור השני בספר, "דוברין האדם", מבוסס על זכרונות מימי הילדות מן המר שבה, ההופכים במפתיע מזכרון לממשות אקטואלית. "דוברין האדם" הוא סיפור קצר יותר מ"לב חכמים", התרכזותו בענין סויים מנחילה לו גיבוש יתר ומבנה צורני מדוקדק יותר מאלה של הסיפור הראשון. סיפור על פשע שבוצע אייפעס ושהתן במשך השנים לאגדה, ככל זכרונות הילדות הקשורים במושבה, מגיע לכלל מציאות מחודשת, עקב פגישה בלתי צפויה עם הרוצח, שריצה את עוונותו בבית-הכלא. דוברין, הרוצח לשעבר, נראה כמו שופט בממשלת המנדט. למעשה, דוברין של היום הוא אדם, אדם סתם; רק הזכרון שבלב המספר הוא ההופך אותו שוב מאדם לפושע; הוא המזכיר לו שאינו ככל האחרים.

אין זה סיפור מתח, אלא ניתוח פסיכולוגי דק, העוקב אחר מחשבות דמות ה"אני" המספר, את דוברין אנו רואים באספקלריה של המספר, תיאורו עובר כמה שלבים. עד שאנו עומדים על סודו המעיק, הנורא הוא, שאת דוברין של היום אין להאשים עוד במה שהיה לפני עשרות שנים; הוא ריצה את עוונותיו ונשתנה מאוד מאז, רק הזכרון החי בלב האנשים הוא שאינו נותן לו אפשרות להשתחרר מעברו. הסיפור האחרון, "סביב מקרה הטבעתי", הוא החלש שבין השלישה. הסופר מנסה לכבוש לו סגנון חדש, ומתרחק יותר מדי מן המישור הריאליסטי. הרושם המתקבל היא מאולץ כלשהו.

ולסיים: הספר מתווה הישג חדש בדרכו של ברטוב כמספר.

"ספר סטרי"

בהוצאת י. ל. מרץ יצא לאור "ספר סטרי" המוקדש לזכרה של קהילת סטרי. הספר יצא בעריכת ד"ר נ. קוריש, ש. רוזנברג, א. רוטפלד, ובהשתתפותם של ד"ר ג. מ. גלבר, פרופ' דב סדן ומחברים יוצאי סטרי.

הספר, בכריכת-בד בצורה אלבומית, מ"כיל 340 עמודים כסולי טורים ו-32 עמודים תמונות.

"עור בעד עור"
הרומאן "עור בעד עור" מאת יצחק אורסו, שחוכתר אשתקד בפרס ברש, נמ"צא עתה תחת מכשח הדפוס ויוסיע בקרוב בחוצאת "מסדה". בספר — על רקע מלחמת השחרור — שלשת חלקים: בריחה, שליחות, משפט.

ספרו האחרון של חנוך ברטוב, "לב חכמים", שיצא לאור בהוצאת ספרית פוע"לים, עולה על כל מה שכתב עד כה מחבר צעיר זה. בספר שלושה סיפורים, הראשון שבהם, שעל שמו נקרא הקובץ, הוא החשוב ביניהם, הן מבחינת הכמות והן מבחינת האיכות. עלילתו של "לב חכמים" מתרחשת כולה בקיבוץ. המחבר הצליח בסיפורו לשקף בבחירות רבה את האווירה המיוחדת, עם ריקמת היחסים הי מסובכת שמסביב להתרחשות המרכזית, המשמשת כציר לסיפור. הבעיה הכאובה שהיא "נשמתו" של הסיפור, היא אמנם כלל-אנושית, אך היא לובשת צורה מיוחדת להווי הקיבוץ. הסיפור כולו הוא מהת-

חנוך ברטוב

לה אכזרית, מעין גרוטסקה עצובה. הוא מתחיל ביום שלפני חג הפורים, עם החזרה הכללית על המחזה שעומדים להציגו ב"מסיבה, ומסתיים בערב לאחר מכן, בו לא מתקיימת המסיבה, בגלל מותו של חבר, החבר הנפטר, אלפרד. היה חולה כרוני, תחילה, בשל מחלתו, היה אלפרד יד הטיפוחים של הקיבוץ, חבריו הנלהים בים והאידיאליסטים נשבעים שלא לזנוח אותו, כולם חרדים לשלומה, והוא זוכה לתנאים מיוחדים, שנים רבות הספיק ה"קיבוץ להתרגל לתופעת אלפרד החולה, אשר תרופאים נואשים מחיו, מחוויה מ"זעזעת, הסך מאבקו של אלפרד עם המוות לענין פאזיטי ואף... מגוחך במקצת, אמר גם, נטל האדם החולה מתחלק על כתי סיים רבות, ועל כן אינו כבד כל כך כ" משאו של חולה חסרת-תקווה תנופל על מש" סחה מצומצמת במסגרת חברתית אחרת, כל חבר וחבר אינו מרגיש במושרין בעול — פרט למיטשה, אשתו של אלפרד — ועל כן גם אין עינו צרת בו באלפרד וכי "הטבות" שהוא זוכה בהן, אלא שחיס משתנה בהדרגה, חברים השומעים כי אלפרד שוב נלקח לבית-החולים, מחייכים בינם לבין עצמם; הן יודעים הם מראש כי אלפרד הגוסס בפעם המאה יחזור שוב חי לביתו, גם החשכה לאלפרד עצמו חולכת ומשתנה, כולם כבר יודעים, שאלי פרד אינו אלא צלם בינוני ביותר (הוא אחו במלאכת הצילום כדי להיות, בכל זאת, לעזר לקיבוץ), כולם יודעים שהארי-כיון, אותו סידר, אינו אלא אוסף דפים בלים, מעלים אבק, בהדרגה נוצר גם יחס מיוחד למיטשה — בכיוון הסוף, אשה יפה ומיוחדת במינה זו — על שום מה משע"בדת היא את חייה לאחד כמו אלפרד? הצער על חיים עקרים, על תודמנויות ש"תחמצו, על תקוות שלא נתגשמו — מלי ויים את מיטשה בדרכת.

בתיאור מסגרת המסיבות העוטרות את מותו של אלפרד, מוכיח ברטוב את עיקר כשרונו והוא החוסך את הסיפור לחוויה אמנותית. אלפרד, שתחזיק מעמד שנים בת-